

Gospodar in gospodinja

LETO 1938

19 JANUARJA

STEV. 3

Krastavec, škrlup ali fuzikladij

Zadnjič smo pojasnili, odkod na breskovem listju kodra, ki tako nudo oškoduje drevje in pridelek ali celo oboje uniči. Danes pa nekaj pojasnil o krstavcu ali fuzikladiju, boleznii, ki prizadene vsako leto ogromno škodo pridelku pečkastega sadnega plemena — na jabolkih in hruškah.

Tudi povzročitelj te bolezni je silno majhna glivica, ki se razvija od rane pomladi do pozne jeseni v listih (ne na površju!) na plodovih (v koži), pri kruškah pa tudi v lubju mladih poganjkov. Liste uniči navadno popolnoma, da odpadejo ob času, ko so rastlinam najbolj potrebni. Plodove oškoduje na ta način, da jih ovira v razvoju. Ako jih okuži, ko so še zelo majhni, jih uniči docela, da počrne in odpadejo. Pozneje, ko so že odrasli, pa povzroči na koži večje ali manjše, bolj ali manj goste kraste (odtod krstavec), ki zunanost ploda tako pokvarijo, da ni za namizno rabo. Če je pa prav zelo prizadet, ostane droban in zanikrn. Tak pa še za predelavo v sadjevec ali za sušenje ni prida, ker je tudi njegova notranjost nerazvita in zaradi tega neokusna. Hruške so navadno še bolj pokvarjene, nego jabolka. Plodovi ostanejo drobni, zanikrni in bolj ali manj krastavi. Izvzete niso niti tepke, ki so večkrat tako skažene, da so komaj vredne pobiranja. Od fuzikladija prizadete žlahtne hruške ostanejo drobne, lesene ter na globoko razpokajo, da niso prav za nobeno rabo (n. pr. zimska dekanka i. dr.). Na hruškah pa oškoduje fuzikladij tudi mlade poganjke na ta način, da se pokvari lub, ki razpoka in je naposled vse nasehel in škrlupast (od tod škrlup). To je tudi vzrok, da se pri nekaterih sortah začno sušiti vrhovi, kar se mnogokrat opazuje na nekaterih žlahtnih hruškah (n. pr. pri avranški).

Povzročitelj škrlupa, torej tros (seme) te glivice prebije zimo dobro zavarovan večinoma v odpadlem listju pod sadnim drevjem. V notranjosti listov se nahajajo namreč v velikih množinah silno majhne pušice polne podolgastih mešičkov, katerih vsak ima v sebi osem trosov. Kako neznanosko drobno je posamezno zrnce, si je težko predstavljati, ker so že omenjene pu-

šice z mešički videti v listih kot predrobne črne pikice.

Proti koncu aprila meseca, ko se svet ogreje in drevje začne zeleneti, se začno odpirati tudi pušice v listih pod drevjem in mešički »izstrelje«
trose po več centimetrov daleč od sebe. Ta čudovit pojav, ki se v narodi z golim očesom ne da opazovati, ki se pa pod drobnogledom dobro vidi, se najbolj živahno razvija ob toplem, vlažnem pomladnem vremenu, zlasti ako prej porosi topel dež. Zračne truje in veter zgrabi tros in ga raznaša na vse strani v večjih ali manjših množinah, kakor je pač vreme in druge okolnosti. Mnogo trosov seveda propade, ako ne dobe ugodne podlage, kjer bi lahko izkali. Kar jih pa pade na mlado listjiče, zarodek ali nežne poganjke, izkali takoj, ko ima dovolj vlage. S svojim podgobjem se zajé v notranjost listov in listno snov uničuje.

V prizadetih listih opazimo izpočetka majhne, pozneje vedno večje temne pege, ki se bolj in bolj širijo in se slednjič združijo v večje svetloobrojlene lise. S tem pa še ni konec škode. V zelenih listih razvijajoča se glivica rodi neprestano v ogromnih množinah poletne trosé, ki jih veter raznaša po zraku skozi vse poletje tja do pozne jeseni. Ti poletni trosi vedno iznova kužijo naraščajoče liste in plodove.

Šele proti jeseni se ta način razmnoževanja in širjenja fuzikladija preneha in preden listje odpade, se tvorijo v podgobju glivice v prizadetih listih zimski trosi, ki so zaradi varnosti pred zimo in drugimi vremenskimi neprilikami nabrani v mešičkih in zaprti v močnih pušicah, kakor je bilo izpočetka opisano. Te pušice so tako dobra shramba za trosé, da jim najhujša zima ne more do živega. Tako spravljeno seme fuzikladija pade z listi vred na tla, kjer brez kake škode pričaka prihodnje pomladi, ko se opisani krogotek iznova prične. Nekaj zimskih trosov prezimi tudi po drevju po mladikah, ki so bile prizadete od fuzikladija.

Kakor pri vseh glivicah, tako je tudi pri fuzikladiju razvoj zavieen od vremena, zlasti od toplote in od vlage. Toplo, vlažno vreme

pospešuje ves razvoj in širjenje bolezní, naj-síbo spomladi, ko se odpirajo pušice in me-šički z zimskimi trosi, ali čez poletje, ko se raznaša bolezen s poletnim trošom. Troši so le kratko dobo kalivi; ako ni v pravem času dežja, da bi zmočil liste (po dolinah opravi to tudi megla in huda rosa), ne morejo izkaliti in drevje je vsaj za nekaj časa rešeno nadloge. Zato pa je hladno, zlasti pa dolgotrajno suho vreme največja ovira za razširjanje šklrupa in najboljša obramba jablan in hrušek pred tem zajedalcem. Vsakoletne izkušnje nam kažejo, da je v mokrih letih največ krastavega sadja. Nasprotno pa je ob suhih letih sadje samo od sebe bolj lepo razvito in brez posebnih zunanjih okvar. Prav tako vpliva na razvoj in širjenje fuzikladija lega zemljišča, kjer raste sadno drevje. V suhih in sončnih legah je zajedalec mnogo manj nevaren nego v senčnih, vlažnih kotlinah.

Izkazalo se je tudi, da so nekatere sorte jabolk in hrušk za fuzikladij mnogo bolj do- vzetne nego druge. Iz našega sadnega izbora so za to bolezen manj občutljive zlasti od jabolk beličnik, šarlamovski, ontario, bobo- vec, od hrušk pa klapovka, boskovka, hardi-jevka in kongresovka. Zelo nagnjena k tej bolezni so pa sorte: gdanski robač, london- ski peping, zlata parmena, beli zimski kolvil, od hrušk pa avranška, hardenpontovka, zim- ska dekanka.

Škoda, ki jo prizadeva šklrup samo na jabolkih vnaši banovini, znaša letno več mi- lijonov dinarjev. Zato ni čuda, ako se po- klicani krogi na vse kriplje prizadevajo, da bi to škodo vsaj omejili, če je že popolnoma preprečiti ni mogoče. Dandanes je zanesljivo dognano, da se s primernimi sredstvi, ki jih pravilno in pravočasno uporabimo, velik od- stotek sadja obvaruje pred fuzikladijem. O tej obrambi pa prihodnjič. H.

Travništvo, odločujoči činitelj živinoreje

Naša živinoreja je glede prehrane v naj- večji meri odvisna od travnikov, kajti ti ji nudijo skoraj vse leto krmo v obliki zelene trave, sena in otave ter pašo. Vzlic temu so pri večini naših kmetij ta zemljišča tako za- nemarjena, da nikakor ne donajajo tistih ko- rišti, kakor bi jih lahko in kakor to zahteva umna vzreja živine. Najbolj zapostavljena so v tistih predelih naše domovine, kjer raste trta; ta zahteva skoraj ves trud, delo in skrb gospodarja in družine, ter ves gnoj, da za travnik ne ostane ničesar. Naravno, da v takih krajih ni govora o umni živinoreji; saj pravijo tamošnji kmetje, da pomeni živina samo izguba in da jo morajo držati le za- radi gnoja. Slabo pa je tako gospodarstvo, kjer se živina hrani samo zaradi gnoja. In vendar je tudi v takih krajih živinoreja lah- ko dobičkanosna, kar dobro vedo tisti umni posestniki, ki posvečajo primerno skrb tudi travščem.

Naši travniki dajo preslabo in premalo krme. To dejstvo je dobro znano večini kmečkih posestnikov, vzlic temu se pa pre- malo brigajo za nje. Travnik poznajo le ob košnji, sicer ga pa celo leto ne pogledajo. In vendar je zemlja na travnikih skoraj prav taka kot na njivah, le nekoliko slabša ali težje za obdelovanje. Vsak gospodar dobro ve, da če njive ne bo obdelal, ji gnojlil in ne

okopaval rastlin, ne bo mu dala pridelka. Nasprotno pa misli o travniku, da trava raste sama od sebe, ne da bi bilo treba kaj za njo storiti. Kar pa velja za njivo, mora veljati tudi za travnik. Tudi ta ne more dati zadostne košnje, če ga ne obdelamo in za- gnojimo.

Nobeno zemljišče ne poplača tako dobro truda, dela in stroškov kakor travnik. Tega bi si moral biti evest vsak kmet ter mnogo več nege posvečati travnikom kakor doslej. Saj brez tega ne more dvigniti svoje živino- reje, pa tudi ostalega poljedelstva ne.

Če pogledamo zgodovino naše živinoreje nekaj desetletij nazaj, nam ta pove, da se ta panoga dolgo let ni dala izboljšati, četudi so oblasti skrbele za dobre bive in celo uvajali boljše pasme živine. Premalo so tedaj še upoštevali resnični izrek: »Krava pri gobcu molze!« ter se niso istočasno brigali tudi za tečno in obilno krmo. Šele okrog devetde- setih let minolega stoletja so merodajni čini- telji prišli na to, da brez izboljšanja trav- ništva tudi živinoreja ne more postati do- bičkanosna. Zato so začeli posvečati večjo skrb negi in gnojenju travnikov: Da'ali so podpore za vzorna gnojišča in gnojnične ja- me, uvedli in razširjevali uporabo umetnih gnojil, dodeljevali travniške brane za brana- nje mahovitih in zarastlih travnikov, delili

pouporo za izboljšanje planinskih pašnikov itd. In posledica te akcije je bila: dvig živinoreje, ki je postala glavna dobičkanosna panoga naših kmetij. V petindvajsetih letih pred vojno se je v tem pogledu več storilo in več doseglo, kakor vse prejšnje stoletje.

Prišla je pa vojna in povojna doba in kmalu je bilo vse pozabljeno, kar se je prej delalo. In danes smo, kar se tiče travništva, skoraj tam, kjer smo bili pred pedesetimi leti. Izboljšanje se sicer nadaljuje v predelih, kjer se mleko lahko vnoveči, to je v okolici mest in industrijskih središč, naravnost zadovoljivo pa je v ostalih delih Slovenije. Zato ni čudo, če nam vsakoletna statistika o pridelkih naše banovine kaže, da pridelamo povprečno na 1 hektar komaj 20 centov sena in otave in če morajo vojaške oblasti za svoje konje v Sloveniji česno takupovati krmo v drugih banovinah, ker jo pri nas ne dobe. In vendar ima naša banovina nad 257 tisoč ha travnikov, na katerih bi lahko pridelali toliko krme, da bi ne bilo samo za domačo živino, ampak tudi za vojaštvo in celo za izvoz. Pa ne samo količina, tudi kakovost ne odgovarja, ker imamo preveč vlažnih, zamocvirjenih travnikov. Res je sicer, da so med temi travniki štete tudi zelo slabe gorske senokoše in rovte, vzhlic temu bi morali več pridelati in boljše krmo, če bi količkej bolje ekrbelali za ta travišča. Ne dajo se sicer vsi travniki tako izboljšati, da bi vrgli bogate košnje; vendar lahko trdimo da se na vsakem zemljišču da zvišati pridelek s primerno nego in gnojenjem.

Dejstvo je tudi, da se travišča v dolinah in nižavah lažje izboljšajo kot pa strmi gorski ali planinski travniki, kjer njih obdelovanje in gnojenje prej mogoče. Tukaj pa niso mišljena tieta vlažna nižavska in dolinska travišča, ki se dajo osušiti samo z regulacijo kakega potoka ali reke, ker tega posameznik ne zmore, ampak samo oblaet z večjimi investicijami. Hočemo opozarjati samo na ona, ki jih kmečki gospodar sam z večjimi ali manjšimi izdatki, v glavnem pa z delom svoje družine lahko izboljša.

Pripomniti je tudi, da je v zadnjih letih banska uprava veliko storila za napravo umetnih travnikov in s tem mnogo pripomogla k dvigu proizvodnje dobre sladke krme. To je zelo hvaležno delo tam, kjer imamo zemljišča primerna tudi za njive, torej taka, ki se dajo orati. Toda takih v Sloveniji ni preveč, kajti vsa dobra zemlja je spremenjena v njive. Večina naših travnikov je taka, da se ne da preorati in tedaj jih ne moremo spremeniti v umetna travišča.

In ravno te se da izboljšati brez znatnih stroškov, samo če ima posestnik smisla za to in hoče žrtvovati nekaj dela ob času, ko ga drugi nujni posli pri tem ne ovirajo. Kar se pa tiče manjših vlažnih travnikov, ki se dajo osušiti brez velikih izdatkov, so vsi primerni za preoravanje in taka prav lahko spremenimo v umetna travišča.

Večkrat se sliši od starih kmetov ugovor, češ nekdanj so naši predniki imeli vedno dovolj krme, četudi niso oskrbovali in gnojili travnikov. Res je to. Toda tedaj Slovenija ni bila tako obljudena kakor dandanes, kmetije so bile znatno večje, zemljišč je bilo povsod dovolj in zemlja še ni bila izčrpana. Takrat živina ni občutila pomanjkanja krme, ampak jo je imela vse leto dovolj. Danes imamo pa zaradi razkosanosti prejšnjih velikih kmetij samo mala posestva, ki morajo svojo zemljo intenzivno z vso skrbnostjo obdelovati, če hočejo pridelati ne samo dovolj hrane za družino, ampak tudi dovolj krme za živino. Zato je današnje gospodarstvo čisto drugačno kot nekdanj. Začeli smo gojiti krmo tudi na njivah in s tem postavili živinorejo na novo podlago. Zaradi tega pa ne smemo zanemarjati travnikov, ampak ravno nasprotno: še bolj jih moramo negovati in upoštevati načelo: »travnik je mati polja!« — Kaj pa pomeni ta izrek? — Če je travnik dobro oskrbovan, da nam da obilo tečne klaje, tedaj bo tudi živina bolje uspevala in zaradi dobre krme dala tudi več in boljšega gnoja. Ta pa bo na njivah povzročil večje pridelke. To dokazuje, da je pridelek njiv v veliki meri odvisen od kakovosti travnika.

Ta izvajanja jasno dokazujejo, da leži uspeh naše živinoreje ne samo na umnem oskrbovanju živine in na proizvodnji krme na njivah, ampak največ na travništvu. Ker se je pa to v zadnjih dveh desetletjih zelo zanemarilo, je nujna potreba, da ga skušajo naši kmetovalci po svojih močeh izboljšati. Kako je to mogoče, bomo povedali v prihodnjem članku, v katerem bomo opozorili na glavne pomanjkljivosti naših travnikov in kako se z malim trudom odstranijo. L.

g V Ptuj se je prodajala živina po tehle cenah: voli I. vrste din 5 do 5,75, II. vrste din 4 do 4,50, III. vrste din 3,75 do 4,25; telice za zakol din 4,35 do 5, krave, debele, za zakol din 3,75 do 4,25, za klobase din 2,50 do 3, mlada živina din 3,25 do 5, teleta din 6,50, svinje plemenske din 5 do 6 poldebele za zakol din 6 do 6,50 za 1 kg žive teže. Prodanih je bilo 7 konj v Avstrijo in 12 glav goveje živine v Italijo.

V KRALJESTVU GOSPODINJE

Premisli — potem ukazuj

Zadnjič smo na tem mestu omenili, da sta oče in mati kakor umetnika, ki oblikujeta največjo umetnino, ki je na svetu mogoča: človeka po božji podobi. Zato morata oče in mati dobro poznati otroka, ki ga vzgajata.

Tudi za umetnika, ki dela lep kip, ni zadosti, če samo pozna tvarino, iz katere dela kip. Poleg tega znanja mora tudi natančno vedeti, kaj hoče iz ilovice ali lesa ali kamena napraviti. Noben umetnik ne bo začel na slepo srečo gnesti iz ilovice, samo zato, da nekaj dela da ima nekaj med prsti. Umetnik mora pač že naprej natančno vedeti, kaj hoče napraviti iz mrtve ilovice. Slika kipa, ki ga hoče napraviti, mu mora biti že vnaprej popolnoma jasna v duhu. Vso dušo mu mora prevzeti. In med delom mora natančno vedeti za vsako potezo, ki jo naredi, kakšna mora biti, vse mora vnaprej premisliti. Če se bo lovil na slepo srečo, bo moral danes podirati, kar je včeraj napravil, njegovo delo nikoli ne bo rodilo umetnine.

Prav isto pravilo pa velja tudi za starše, kadar hočejo oblikovati otrokovo dušo. Natančno morajo vnaprej vedeti, kaj hočejo napraviti iz otroka, pa tudi vsako posamezno vzgojno potezo morajo vnaprej premisliti ali je dobra ali slaba. To je sicer staro pravilo, pa vendar je toliko vzgojiteljev, ki se tega pri svojem vzgojnem delu prav nič ne zavedajo. Samo pogledimo nekatere starše, kako postopajo s svojimi ubogimi otroci. Kaj vse mora dostikrat prenesti otrok od očeta ali matere! Človeku se dostikrat zdi, da ju je sam zli duh obedel, če ju gleda, kako ravnata s svojimi otroci. Neka neugnana sila ju sili, da nenehno govorita, ukazujeta, prepovedujeta, kričita, se jezita brez vzroka kar tja v en dan, ob vsaki priliki, pa tudi če te prilike ni. Neka bolesta sila je v njih, ki jih sili, da uživajo ob svoji pravici, da smejo ukazovati. Posebno mlade matere ali mladi očete radi v tem greše. Nekako dobro se jim zdi, da je na svetu vendarle nekdo, ki jih mora na vsak mig ubogati, pa če je ta nekdo tudi njih lastni otrok. Ukazujejo samo zato, ker se jim zdi tako prijetno ukazovati. Menda mislijo, da je vsa umetnost vzgoje v tem, da ukazuješ in prepoveduješ karkoli in kadarsibodi, samo da je otrok prisiljen

poslušati in ubogati, da mora imeti nad seboj ukaz in prepoved.

»Ta otrok govori preveč«, in hip nato, ko molči, si že zopet nad njim, da je trmast, ker ne odgovarja. Ali pa je živ in zato preveč neugnan in razposajen, drugi, ki je miren, pa je lenoba zaspana, ker se ne gane. Nekateri dan je otroku vse dovoljeno — drugi dan mu je vse prepovedano, kakršne volje je pač mati ali oče: dobre ali slabe. Kaj čudnega, če otrok ob taki vihravosti končno zgubi zavest tega, kaj je prav in kaj je narobe, kaj naj stori in česa naj se izogiblje.

Če je po naravi bojazljiv, se bo ob taki vzgoji zaprl vase in si ne bo upal ničesar več storiti. Postal bo plah, čmeren, mrtev, ničesar si ne bo upal sam storiti, za vsako malenkost bo čakal, da mu jo drugi ukažejo. Če pa je nasprotno po naravi živ in drzen, se bo hitro uživel v oblast, ki jo mora prenašati in se za ukaze in prepovedi ne bo več brigal. Kaj mu mar ukazi in prepovedi, če pa že naslednji hip več ne veljajo. Mati sama ne ve, kaj hoče, ko ukazuje, čemu naj bi se za take ukaze on brigal?

In potem slišimo pritožbe: »Sam Bog pomagaj, kaj naj s tem otrokom? Saj je mutast, potuhnjen, brez vsake volje!« — Ali pa nasprotno: »Ta otrok je neznesen, neposlušen, predrzen, trmast!«

Kdor hoče druge vzgajati, mora biti predvsem sam vzgojen. Kdor hoče drugim vladati, mora imeti najprej samega sebe v oblasti. Kdor svoje volje ne more uveljaviti nad samim seboj, je tudi nad drugimi ne bo mogel uveljaviti. Vzgojitelj se mora znebiti svojih hipnih nagnjenj, strasti, ne sme biti muhast. Svojo dušo mora takorekoč vzeti v dlani in ji z močno voljo ukazovati. Vse se mora zbrati samo v eni misli: Kaj je za mojega otroka v tem hipu dobro in prav, kaj hočem s svojim ukazom ali s svojo prepovedjo? Najprej premislek, potem šele ukaz. Starši, ki najmanj ukazujejo, imajo najbolj ubogljive otroke. In mirno, tiho povelje bo otrok nehote ubogal. Zato, ker je v njem volja očeta ali matere, ki imata sama sebe v oblasti. Ta volja ima v sebi silen vpliv, nekaj velikega, ki sili otroka, da se ji vda. Otrok poslušaj in uboga. H.

Koča je vela: Zavri na vinu rožmarin in zajbelj in umivaj se s tem. Koplji se v izkuhi materine dušice ali majarona.

Toplomer v gospodinjstvu

Toplomer, katerega imamo več vrst, se ne zdi vsaki gospodinjji potreben. Prav veliko jih je celo, ki trdijo, da brez njega čisto dobro opravijo. Toda, če premislimo malo natančneje, kmalu uvidimo, da je toplomer prav koristna in potrebna priprava, ki služi tudi v gospodinjstvu zelo mnogostransko.

Saj so tudi naše gospodinje dandanes že toliko izobražene, da vedo, kako topla mora biti voda za kopanje dojenčka, kakšna naj bo toplota sobe, jedil, pijač in tako dalje. Vendar pa nam samo čut ali roka nikoli ne pove zanesljivo, kakšna je toplota; zato je pač potreben toplomer. Da se v stanovanju dobro počutimo in lahko delamo, moramo imeti pozimi 17—20° C toplote. Za spanje mora biti soba hladnejša, od 13—15° C, vendar odloča tu največ navada. Nekateri ljudje spe celo v hudem mrazu v nezakurjeni sobi ali pri odprtem oknu drugi imajo pa zopet radi bolj toplo spalnico. Mnogo boljše za zdravo počut pa je seveda, da ne spimo v pretoplem prostoru. Ako imamo posteljo v dnevni sobi, sobo zvečer, preden ležemo, dobro prezračimo, med tem časom se v drugem prostoru umijemo in preoblečemo. Pa tudi jutraj, ko kurimo, ne smemo pozabiti, da se prezračena soba lažje in preje segreje nego neprezračena. V bolniški sobi se ravna temperatura po bolezni (od 16—22° C). Za otroško sobo je potrebno, da je precej topla in sicer od 18—21° C, za novorojenčke celo 25—27° C. Seveda so to splošna pravila, ki se morajo v posebnih okoliščinah včasih spremeniti. V bolniški sobi določi navadno temperaturo zdravnik in to je treba potem upoštevati, za kar je seveda potreben toplomer. Toplomer za merjenje sobne toplote obesimo na steno približno v višini glave odraslega človeka, toda ne v bližino peči, pa tudi ne na zunanjo steno. Zelo važen je v gospodinjstvu toplomer za merjenje telesne toplote. Saj je prvo, kar moramo storiti v slučaju bolezni, da zmerimo bolniku njegovo telesno toploto ter jo točno in vestno zabeležimo. S tem toplomerom moramo ravnati previdno in ne smemo pustiti, da pade na tla. Včasih se da napaka, ki se pri tem napravi, popraviti. Ako vtaknemo toplomer, ki se mu je pretrgalo živo srebro, v mlačno vodo in polagoma dolivamo vročo, se pretrgani živo-srebrni steber zopet strne. Ko se ohladi, ga stresemo dol kot ponavadi. Seveda tak

toplomer ni zanesljiv in uporaben dokler ga nismo natančno premerjali z drugim. To napravimo tako-le: Oba toplomera naenkrat vtaknemo v toplo vodo in gledamo, če kažeta isto temperaturo. (Seveda sme biti voda samo toliko topla, kolikor obsega lestvica tega toplomera.) Priporočljivo je, da kupimo za merjenje telesne toplote toplomer, ki je bil pregledan glede točnosti, kar nam potrdi priloženo uradno potrdilo.

Zelo praktična je tudi toplomer, s katerim merimo temperaturo zunanje zraka. Ne smemo ga uporabiti tako, da bi ga naravnost obsevali sončni žarki, ampak v eenco. Tudi toplomer za merjenje vode za kopanje marsikateri gospodinjji dobro služi. Voda za kopanje dojenčka naj ima 35° C, malo kasneje (proti koncu 1. leta) pa 33° C. Voda za umivanje naj ima od 28—18° C. Glede na temperaturo, ki jo pokaže toplomer, imenujemo kopelj od 10—20° C mrzlo, od 20—28° C hladno, od 28—33° C mlačno, od 33—36° C toplo in od 36—40° C vročo. Pretiravanje glede umivanja z mrzlo vodo nima pravega pomena. Bolj pametno je, da uporabljamo večkrat vročo vodo, s katero se bolj temeljito umijemo kakor pa z mrzlo. Kopalnica mora biti primerno zakurjena, da kaže termometer na sten' 20—22° C. Pri plavanju je upoštevati tudi toplino zraka, ki nam jo pove toplomer.

Na primerno toplino moramo paziti tudi, kadar postrezamo z jedjo ali pijačo. Prevročje jedi škodujejo, zato ne sme imeti nobena jed več kakor 45° C. Četudi jo prenesejo usta, pa trpi želodec in jed se slabo prebavi. Temperatura pitne vode je okroglo 8—12° C. Skladoled moramo jesti pomalem in ga v ustih raztopiti. Pri kuhanju razločujemo prav različne temperature. Mleko za razmešanje kvasa naj ima 36° C, nikoli ne sme doseči 70° C, sicer se zamore glivice kvasovke. Izdelujejo že pečice za pečenje, opremljene s toplomerom. Za pečenje mesa je potrebna toplota 120° C, za peko kruha 131° C, za drobno kvašeno pecivo pa zadostuje 120° C. Pecivo s praškom rabi malo več vročine. Vode ne smemo segreti več kakor na 100° C. To moramo upoštevati posebno pri kuhi na plin, in takoj zmanjšati plamen, ko voda zavre.

Vsak toplomer, ki ga kupimo, ni čisto zanesljiv. Včasih opazimo med posameznimi precejšnje razlike, zato je dobro, da po možnosti vsakega primerjamo z drugim, ki je natančen in zanesljiv. Humek Štef.

Koža ne deluje: Umivaj se po vsem telesu z mlačnim vinom.

KUHINJA

Klobasa tlačenka. 1 kg svežega svinjskega mesa, svinjska ušesa in pol kilograma suhega svinjskega jezika skuham do mehkega. Kuhano meso zrežem na majhne kocke. Zraven pridenem četrt kilograma na kocke rezane slanine. Slanino toliko ogrejem, da se začne topiti. Vse to mesovje dobro premešam. Mešanici pridenem žličico v masti prevrete in drobno sesekljane čebule, strok s soljo strtega česna, ščep popra, ščep majaronovih plevic in primerno soli. Vse skupaj dobro premešam in napolnim svinjski želodec, ga dobro zašpilim in prešijem. Želodec kuham v zavreli vodi od poldruge do dveh ur. Dolgost kuhanja je odvisna od velikosti želodca. Vodi, v kateri kuham želodec, pridenem par žlic kisa. Kuhan želodec denem na desko, ga pokrijem z drugo desko in obložim s kamenjem. Želodec naj bo deset ur obložen. Na mizo ga dam olupljenega in na tanke rezine narezanega. Zraven dam aspik, olje in kis.

Svinjske ledvice. Ledvicam odstranim vso maščobo. Potem jih po dolgem prerežem in odluščim, kar je trdega. Oprane ledvice zrežem na tanke listke. Listke poparim s kromom in jih takoj odcedim. Odcejene ledvice oprazim na masti. V masti sem zarumenila drobno sesekljano čebulo. Ko ledvice deset minut pražim, jih potreseš z žličico moke in odišavam s soljo, s ščepom popra in ščepom kumene. Ko moka malo zarumeni, zalijem ledvice z vročo vodo in okisam s kisom. Ledvice dam s cmoki ali s krompirjevim pirejem na mizo.

Svinjska ribica v mrežici. Mrežico pustim nekaj časa v vodi. Ko jo vzamem iz vode, jo razprostrem po deski. Ribico sem nasolila, obložila z nekaj odrezki limonine lupinice, z vejicami zelenega peteršilja in z majhnim lavorovim listom. Ribico položim na sredo mrežice in jo od vseh strani dobro zavijem. Pečem jo počasi s prídátkom masti in žlice vina. Ribico dam z zeljnato solato, s kislim zeljem ali s kisló repo na mizo.

Kisla repa. Repo pristavim z mrzlo vodo. Pazim na to, da hitro zavre. Ko je na pol kuhana, jo osolim in ji pridenem žličico moke, katero sem zgodljala v treh žlicah toplega mleka. Repo dobro zabelim z razbeljeno mastjo, v kateri sem zarumenila odrezek čebule. Čebulo odstranim, ko dam repo na mizo.

Zelo fini drobljanci (flancati). Vzamem toliko rumenjakov, kotlikor žlic kisle ali slad-

ke smetane in primerno strte soli. Moke vzamem toliko, da nastane volno rahlo testo. Testo dobro pregnetem, pokrijem s snažno krpo in pustim pol ure počivati. Nato testo razvaljam kolikor mogoče na tanko. Razvaljano testo zrežem na štiri prste dolge in prav toliko široke krpe. Na krpah napravim tri ali štiri zareze, tako da ostanejo robovi celi. Gornja vogla krpice vtaknem skozi spodnji zarezi in ocvrem drobljance v razbeljeni masti ali v maslu. Pri cvrtju potreseš ponovno, da drobljanci narastejo. Ocvrem jih na obeh straneh lepo rumeno. Se gorke potreseš na obeh straneh dobro s sladkorjem.

DOMAČA LEKARNA

Ud je izvinjen. Se zgodi rado, da ne stopiš prav, da padeš ali se pretegneš in čutiš hude bolečine. Najprej je treba ugotoviti, če se je kaj zlomilo, ali če se je izpahnil ud. Ako je samo izvinjen, pomagajo počitek in obkladki. Lovci hvalijo za tak slučaj gorko maslo. Krpe namakaj in ovijaj boleči ud. Tudi segrevajo olje in vino, vsakega polovico in namakajo krpe za obkladek. Tudi petrolej vzame kmalu bolečine. Tropotec, stolčen s salom, je jako dobro zdravilo za izvinjenje. Okoli Postojne pripovedujejo, da se je nekomu peta naprej zasukala, pa se mu je noga naravnala po takem namazu.

Za nahod: 5 komadov sladkorja in sok limone zmešaj v četrt litra tople vode in izpij predno greš v posteljo. Piješ lahko tudi čez dan po požirkih. Če nagaja nos, ga izpiraj z mlačno, slano vodo ali z žajbeljevim čajem in namaži v nosnicah z majaronovim mazilom. (Majaron prevreš na neslanem surovem maslu). Neprijetno je, če teče z nosa, dobro pa ni, da se ustavi tok. Nekateri zažgejo kurje pero in duhajo, da se jim ustavi »potok« iz nosa. Njuhanje sladkorne štupe in podkajenje s sladkorjem pomaga za glavobol, pri nahodu, tako tudi majaronovi obkladki.

Zaganje imajo še na kmetih za kaj posebno primerne pri pometanju. Zaganje pokropijo in pomečejo po tleh. Zaganje pride med špranje in varuje zalego bolh in drugega mrčesa, zato so povsod bolhe, kjer pometajo z zaganjem. Pa tudi ko se posušijo tla, je še več prahu, kakor prej. Zaganje v pljuvalnikih, kakor je tu pa tam še v navadi, je nekaj strašno grdega in nezdravega. Muhe se pasejo po izmečku, gredo na živež in na ljudi, smrad prihaja iz vlažne in neoribane posode. Samo pljuvalnik na vodo je priporočljiv, a tudi tisti je paša muham in vzrok smradu, če ni pokrov vedno čist in posoda umita s slanim kromom.

GOSPODARSKE VESTI

CENE

g Cene kmetijskih pridelkov. Ljubljana, 5. jan.: pšenica 100 kg din 230, ječmen din 195, rž din 195, oves din 180, koruza din 150, fižol din 225, krompir din 80, seno din 45 do 60, slama din 35 za 100 kg. Sadje: jabolka I. vrste din 5, II. vrste din 3.50, III. vrste din 2; hruške I. vrste din 4, II. vrste din 3; suhe češplje din 8 do 14 za 1 kg. Meso: govedina I. vrste din 12 do 14, II. vrste din 10 do 12, III. vrste din 6 do 10; teletina I. vrste din 14 do 16, II. vrste din 12 do 14; svinjina din 15 do 18, prekažena din 16 do 20 za 1 kg. Svinjska mast din 18 do 20; slanina, hrvaška din 15 do 16, domača din 14 do 15; surove kože, goveje din 10 do 14 po velikosti, telečje din 14, svinjske domače din 7 za 1 kg. — Kranj, dne 10. jan.: pšenica 1 kg din 2.50, ječmen din 2.25, rž din 2, oves din 1.80, koruza din 1.75, fižol din 2.50, krompir din 0.75, lucerna (seme) din 19.50, seno din 0.75, slama din 0.50. Jabolka: I. vrste din 5, II. vrste din 4, III. vrste din 2.75; suhe češplje din 10 do 12 za 1 kg. Meso: govedina I. vrste din 10 do 12, II. vrste din 8 do 12, III. vrste din 7 do 9, svinjina din 16, slanina din 20 do 24, svinjska mast din 19 za 1 kg. Surove kože, goveje din 10 do 13, telečje din 11 do 14, svinjske din 8 do 11 za 1 kg. — Brežice, začetek januarja 1938: pšenica 100 kg din 150, ječmen din 120, rž din 120, oves din 150, koruza din 100, fižol din 180, krompir din 85, lucerna (krma) din 60, seno din 50, slama din 25; govedina din 10 do 12, svinjina din 14, svinjska mast din 20, slanina din 15; surove kože, goveje din 8, telečje din 10, svinjske din 3 za 1 kg.

ŽIVINA

g Na zadnjem ljubljanskem živinskem sejmu 5. jan. je imela živina te-le cene: voli I. vrste din 5.75 do 6, II. vrste din 4.25 do 5, III. vrste din 3.75 do 4; telice I. vrste din 5.75 do 6, II. vrste din 4.25 do 5, III. vrste din 3.75 do 4; krave I. vrste din 4.25 do 5, II. vrste din 3.75 do 4, III. vrste din 3 do 3.50; teleta I. vrste din 8, II. vrste din 7 za 1 kg žive teže. Prašiči, sremski din 9.50 do 10, domači din 8 do 8.50, pršutarji din 7 do 7.50 za 1 kg žive teže. Prignanih je bilo: 70 volov (prodanih 20), 39 krav (12), 18 telet (14), 98 konj (16), 50 prašičev (27), ki so jih prodajali v starosti 6 do 10 tednov po din 100 do 180 komad.

g Na sejem v Kranj 10. jan. so prignali 47 volov (prodali 29), 10 krav (5), 1 telico (1) in 108 prašičev (50). Cene živini so bile naslednje: voli I. vrste din 6.25, II. vrste din 5.75, III. vrste din 5; telice I. vrste din 6, II. vrste din 5.75; krave I. vrste din 5.50, II. vrste din 5, III. vrste din 4.50; prašiči, špeharji din 9 do 10, pršutarji din 8 do 9 za 1 kg žive teže. Mladji pujski v starosti od 7 do 8 tednov so šli po din 105 do 135 glava.

g V Šmartnem pri Litiji so imeli na se-manji dan 7. jan. sledeče cene: voli din 4.50, krave za plemo din 3.50, za meso din 2.50, telice za plemo din 4.25, za meso din 4 za 1 kg žive teže.

g Iz Črnomlja poročajo, da je imela živina konec decembra sledeče cene: voli I. vrste din 5, II. vrste din 4, III. vrste din 3.50; telice I. vrste din 4, II. vrste din 3.50, III. vrste din 3; krave I. vrste din 3.50, II. vrste din 3, III. vrste din 2.50; teleta I. vrste din 6, II. vrste din 5.50; prašiči, špeharji din 8, pršutarji din 6.50 do 7 vse za 1 kg žive teže.

g Na sejmu 10. jan. na Krki (Dolenjsko) so plačevali živino tako-le: voli I. vrste din 5.25, II. vrste din 4.50; telice I. vrste din 5, II. vrste din 4 do 5; krave I. vrste din 5 za plemo, II. vrste din 3 do 4; teleta I. vrste din 7, II. vrste din 6; prašiči, debeli din 7, pršutarji din 6.50 za 1 kg žive teže.

g V Brežicah je imela živina zadnje čase sledeče cene: voli I. vrste din 5.50, II. vrste din 5, III. vrste din 4; telice I. vrste din 5.50, II. vrste din 5, III. vrste din 3.50; krave I. vrste din 4.50, II. vrste din 4, III. vrste din 2.50; teleta I. vrste din 6, II. vrste din 5; prašiči, špeharji din 8.50, pršutarji din 6.50 za 1 kg žive teže.

g Iz Slovenjgradca sporočajo za začetek januarja naslednje cene živini: voli I. vrste din 5, II. vrste din 4, III. vrste din 3; telice I. vrste din 5, II. vrste din 4, III. vrste din 3; krave I. vrste din 4, II. vrste din 3, III. vrste din 2; teleta I. vrste din 6, II. vrste din 5; prašiči, špeharji din 7 do 8, pršutarji din 7, vse za 1 kg žive teže.

RAZNO

g 25. dražba »Divje kožec«. Vseh vrst kožuhovino sprejema lovska prodajna organizacija »Divja koža«, Ljubljana, Velesejem, za prvo letošnja dražbo, ki bo 24. januarja. Kar imate blaga, ga takoj odpošljite. »Divja koža« je lovska prodajna organizacija, zato služi izključno koristim našega lovstva.

PRAVNI NASVETI

Zaposlitev v Belgiji. L. M. in B. J. Glede zaposlitve kot rudar v Belgiji se obrnite za poizvedbe na delavsko zbornico v Ljubljani; splošne pogoje glede izselitve v Belgijo in možnosti zaslužka pa boste poizvedeli pri izseljenškem referentu banke uprave v Ljubljani (Miklošičeva cesta, palača Vzajemne zavarovalnice).

Dovolilnica za harmoniko. K. F. — Vprašajte pri okrajnem načelnstvu.

S posestvom prevzeto poroštvo. G. I. V. Ko ste po smrti tasta prevzeli posestvo, niste prav nič vedeli, da je bil za poroka vašemu svaku pri hranilnici. Sedaj je vas kot poroka opomnila hranilnica na ta dolg in vprašate, če ste res s posestvom prevzeli poroštvo. — Poroštvo preide tudi na dediče. Kot dedič tastovega posestva ste prevzeli že s tem tudi poroštveno obvezno tasta pri hranilnici. Od vašega svaka, ki je dolžnik pri hranilnici, boste smeli šele tedaj zahtevati povračilo, ko boste kot porok hranilnici tudi že kaj plačali na njegov dolg. Dokler za svaka nič ne plačate, ga ne morete tožiti na plačilo. Od njega lahko zahtevate le, da vam da zavarovanje. n. pr. z vknjižbo na posestvu, če ni morda že preveč obremenjeno.

Gozdni posestniki in zaščita. Po spremeni uredbi o likvidaciji kmetijskih dolgov se smatrajo tudi gozdovi za zemljo, ki je sposobna za obdelovanje. To je važno zaradi tega, ker se smatrajo po uredbi za kmete tiste osebe, ki jim je kmetijstvo glavni poklic, ki pa njih posestvo ne presega površine 50 ha za obdelovanje sposobne zemlje. Poprej se gozdovi niso šteli za zemljo, ki je za obdelovanje sposobna. Sedaj pa je uredba to določbo spremenila in se šteje med površino do 50 ha tudi gozd.

Obveznost poroka-kmeta. S. A. R. Leta 1929 ste podpisali kot porok manjšemu vaškemu obrtniku dve zadolžnici. Posojilnici sta se vknjižili na drugo in tretje mesto dolžnikovega posestva. Na prvem mestu je namreč že obstojala vknjižba drugega denarnega zavoda. Na zahtevo prvega upnika je bilo dolžnikovo posestvo na javni dražbi prodano, vendar je izkupiček tako majhen, da bo poplačan komaj prvi upnik. Zato bosta drugi in tretji upnik gotovo zabtevala plačilo od vas poroka, ki ste kmet in za neki drugi svoj dolg uživate zaščito. Vprašate, ali vam pripada zaščita tudi za dolg iz poročnega dolžniku, ki ni kmet. — Za poroka-kmeta veljajo povsem predpisi uredbe o likvidaciji kmetijskih dolgov, čeprav glavni dolžnik ni bil kmet po uredbi. V dveh mesecih od dne, ko se od njega zahteva plačilo dolga, sme porok prositi pri krajevno pristojnem sodišču znižbo dolga. Prošnji mora priložiti iste listine kakor dolžnik, namreč potrdilo, da je kmet, seznan vseh upnikov z navedbo višine

in pravne osnove dolgov, seznam in označbo vrednosti vse premične in nepremične imovine, kakor tudi vseh dohodkov, najsi izvirajo od koderkoli in iz česarkoli, potrdilo občinske uprave o številu hišnih članov in o površini zemljišča, ki ga daje ali jemlje v zakup, potrdilo občinske uprave o številu in vrednosti živine in drobnice, ki jo ima.

Nepravilen obračun. I. B. D. V posojilnici ste imeli dolg, ki ga je posojilnica odstopila v izterjanje Privilegirani agrarni banki. Plačali ste prvi obrok, ki se vam pa zdi previsok. Vprašate, kam bi se obrnili, da bi zvedeli, koliko prav za prav znaša en obrok. — Vprašajte vendar pri posojilnici, koliko znaša vaš dolg, ki se ima znižati in koliko je ostalega, ki se ne zniža. Višina kmetijskega dolga, ki osnova za znižanje, se ugotovi tako, da se izračunajo neplačane obresti do dne 20. aprila 1932, ki se priračunajo glavnici. Obresti, ki so nastale po tem datumu, se ne znižajo. Če ste že prejeli obračun od Privilegirane agrarne banke in mislite, da isti ni pravičen, se obrnite na navedeno banko, ki vam bo gotovo dala potrebna pojasnila.

Podčasniška pehotna šola. B. K. M. Vprašajte vojnega referenta pri okrajnem glavarstvu o pogojih za sprejem v podčasniško šolo. Sicer je pa vselej objavljeno v časopisih, kdaj in pod kakšnimi pogoji se mladeniči sprejemajo v podčasniške šole.

Povračilo škode, napravljene po divjačini. J. D. Vprašate, do kdaj mora lovec povrniti škodo, ki so jo napravili jeleni, ki so vam pojedli repo na njivi. Ze po Vseh svetih ste škodo prijavili lovcu, vendar je noče povrniti. — Oškodovanec mora povračilo škode, ki jo je napravila zaščiten divjačina na njegovem zemljišču pri pridelkih, zahtevati pisмено ali ustno na zapisnik pri pristojni občini v 8 dneh, odkar je izvedel za škodo, toda najkasneje v 6 mesecih, odkar je škoda nastala. Istočasno mora zaprositi tudi za ocenitev škode. Zaradi tega je treba zahtevati odškodnino še v času, dokler se škoda lahko vidi in oceni. Če oškodovanec ne zahteva v omenjenem roku, oziroma če opusti zahtevo po ocenitvi, ugaenoma vsakršna pravica do odškodnine. To vse velja za škodo, ki ne presega 1000 din. Očividno niste tako postopali, zato je vaša pravica do povrnitve škode že ugašnila. Zadeve po povračilu škode nad tisoč dinarjev rešujejo redna sodišča.

Prodaja v zakup dane njive. R. Z. Na njivi prezadolženega kmeta ste sejali žito. Ker pa lastnik ne plačuje niti obrokov, niti davkov, se bojite, da mu bodo posestvo prodali. Vprašate, ali v tem primeru izgubite pravico do posejane pridelka. — Če se posestvo (njiva), ki je dano v zakup, proda, se mora zakupopjemalec po pravilni odpovedi umakniti kupcu. Imeli bi samo pravico zahtevati odškodnino od prodajalca. To pa bi bilo seveda brezuspešno, ker je prodajalec prezadolžen